

Çakır Ceyhan Süvari: “Düşman kalmayınca namluları birbirine çevirdiler”

Posted on 02/12/2014

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Antropoloji Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Çakır Ceyhan Süvari, Türkiye'nin çok kültürlülüğe bakış açısını antropolojik boyutuyla inceleyip bu konuda araştırmalar yapıyor. Bilindiği gibi, çokkültürlülük, son yıllarda ülkemizde çok sık tekrarlanan bir söylem. Süvari ise tam da bu konu üzerine çalışan bir akademisyen. Kendisinin antropolog bakış açısıyla kültürel paydaşlığın nasıl yorumlandığını, çoklukları teklife dönüştürmeye çalışan anlayışları konuştuk. Barış söylemlerinin içimizi ısıttığı son günlerde artık bu topraklarda bizimle olmayanları ve geride kalanların halinden, ahvalinden söz ettik.

Çakır Ceyhan Süvari, yaptığımız söyleşide, çokkültürlülüğün, hoşgörünün alt anlamlarını incelerken “ötekiler”in yalnızca gidenler olmadığını, kalanların da Türk-Müslüman-Sunni-Erkek tahakkümüne sıkıştırılarak ötekileştirildiklerine özellikle vurgu yapıyor. Bu tahakküm çerçevesinde toplumsal cinsiyetçiliği sorgulayıp yaratılmak istenen monokültür düzlemini de tartışan Süvari, korku nedeniyle kültürel kimliklerin gizlendiğini de anlatıyor.

“Antropoloji tüm mağdurların, madunların, dışlanmışların ve ötekileştirilmişlerin sözcülüğünü yapan yegane bilim dalıdır, aslında bir karşı duruşun ve itirazın bilimidir.”

Büşra Akman: Antropoloji biliminin gelişiminden söz edelim, antropolojinin bakış açısı nasıldı, şimdi nasıl bir yol izliyor?

Çakır Ceyhan Süvari: En yalın ve yaygın haliyle antropoloji, “benzerlik ve farklılıklarını anlayabilmek amacıyla insanı ve toplumları tüm yönleriyle (biyolojik, sosyal, kültürel)

inceleyen, bütüncül ve karşılaştırmalı bir disiplin” olarak tanımlanmaktadır. Ama benim asıl önemseydiğim tarafı antropolojinin başından beri ötekinin bilimi olmasıdır. 19. yüzyıldan 20. yüzyılın ortalarına kadar antropolojinin konusu yine öteki olmuştur. Ancak söz konusu süreçte temel amaç ötekini anlamaktan ziyade, sömürge yönetimlerinin amaçları doğrultusunda ötekinin kültürel yapısını ve zihin dünyasını “çözerek” yönetilmelerini kolaylaştırmak üzerine temellendirilmiş bir antropoloji anlayışı söz konusuydu. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu anlayış, sosyal bilimlerin içsel tartışmalarına da koşut olarak değişmiş ve artık öteki adına ve onlara rağmen söz söylemek, yani açıklayıcı bilim anlayışı yerine ötekini kendi anlam dünyaları içerisinde anlamaya çalışan bir antropoloji anlayışı gelmiştir. Antropolojinin insanlığa sunduğu diğer bir katkı da küreselleşmenin kaçınılmazlığının ve tek tip üretim biçiminin dayatıldığı yeni dünya düzeninde, farklı renklerin, kimliklerin ve uyarlanma biçimlerinin de olduğunu göstermesidir. Dolayısıyla bu yönüyle antropoloji bir karşı duruşun ve itirazın bilimi olarak çok önemli bir görev üstlenmiş durumdadır.

“Türkiye’de antropolojiye ilgi artıyor”

B.A: Sosyal bilimlere ve özellikle de antropoloji alanındaki çalışmalara Türkiye’de az sayıda insanın ilgi göstermesini, üniversiteler ve akademisyenlerin konuya bakış açılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çakır Ceyhan Süvari: Türkiye’de antropoloji en başından beri ötekinden ziyade “biz”e ait olanla ilgilenmiş ya da “öteki”leri “bizleştirme” görevi yerine getirmekten öteye gidememiştir. Bu yaklaşım ancak 1990’ların sonuna doğru değişmeye başlamıştır. Söz konusu süreçte özellikle sosyal/kültürel antropoloji alanında Türkiye’de var olan klişeleşmiş konular dışına çıkılarak kimlik, etnik kimlik, trans kimlikler, toplumsal cinsiyet, yoksulluk gibi çalışmalarla “ötekilere” dikkat çekilmiştir.

Türkiye’de antropolojiye verilen önemin yetersiz olması meselesine gelirsek, aslında bu

sadece antropolojinin değil, sosyal bilimlerin karşı karşıya olduğu genel bir sorun. Sistemini tamamen kalkınma politikaları üzerine kurmuş bir devlet anlayışından ve onun tezgahında formatlanan zihinlerden sosyal bilimlere hak ettiği değeri vermesini beklemek saflık olacaktır. Sosyal bilimlerden özel olarak antropolojiye dönersek, antropolojinin yaptığı işler ya küçümsenmekte ya da zararlı faaliyetler kapsamında değerlendirilmektedir. Az önce belirttiğim gibi antropoloji 1990'lı yıllara kadar Türkiye akademisinde bilinen ve uygulanan haliyle, "bize" ait kaybolmaya yüz tutmuş ya da kaybolmuş "maddi" ve "manevi" kültür öğelerinin bulunup derlenmesi ve korunması işiyle yükümlü bir bilim dalı olarak görevlendirilmişti. Hal böyleyken, yani "tehlikeli konularla" uğraşmıyorken, aksine resmi ideolojiye tarihsel, etnografik ve kültürel alanda önemli katkılar sunuyorken dahi gerekli ilgiden mahrum bırakılmıştı. Zira söz konusu süreçte antropolojinin yaptığı çoğunlukla basit bir iş olarak küçümsenmekte idi. 1990'lı yıllardan itibaren antropolojide "öteki" lehine gerçekleşen radikal dönüşümden sonra ise küçümsemenin yerini şüphe ve kaygı almıştır. Dolayısıyla uğraştığı konular nedeniyle başlangıçta küçümsenen daha sonra da kaygıyla karşılanan bir sosyal bilim dalına neden ve nasıl önem verilisin ki?

Ancak bu durumdan yola çıkarak antropolojinin tamamen ilgiden mahrum kalmış bir bilim dalı olduğu anlaşılmalıdır. Türkiye'de antropoloji her türlü zorluğa rağmen çok önemli işler yapmaya devam etmektedir. Son yirmi yıl içerisinde gerek Türkiye'de gerçekleştirilen özgün çalışmalar, gerekse yapılan çeviriler sayesinde antropoloji alanında önemli bir külliyat oluşturulmuştur. Kazandığı birikimleri yayınlar vasıtasıyla paylaşımına sunması sadece entelektüel bir çaba olarak kalmamış aynı zamanda her kesimden insanın antropolojiye olan ilgisini artırmıştır.

"Batı'da çokkültürlülük, dışarıdan gelen kültür ve göçmenleri ifade eder"

B.A: Siz çokkültürlülük kavramına nasıl bakıyorsunuz?

Çakır Ceyhan Süvari: Son zamanlarda bizde de çok sık tekrarlanan ve aslında

ötekileştirmenin, hatta asimilasyonun başka bir aracı olan “çokkültürlülük” söylemi, farklı olanı oyalamaktan başka bir işlev taşımamaktadır. Zira çokkültürlülük kavramı Batıda, özellikle Amerika ve Kanada’da göçmen politikasıyla alakalı olarak üretilmiş bir kavramdır. Dolayısıyla söz konusu ülkelerin göçmen politikasına göre geliştirilmiş, görünüşte hoşgörülü ve halklara saygılı bir siyaset izlenimi uyandırır da, gerçekte egemen kültürlerin/kimliklerin lehine olan hegemonik bir siyasetin ürünüdür. Çünkü Batı’da çokkültürlülük kavramı, Anglo-Sakson kültürünün dışında kalan Afrika’dan, Asya’dan ve Latin Amerika’dan gelen farklı kültürleri/göçmenleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamda çokkültürlülük söyleminde siyasal bir eşitlikten bahsetmek söz konusu bile değildir. Çokkültürlülük içerisine alınan kimliklere sadece yaşam adacıkları sunulmuştur. Ancak bu yaşam adacıklarındaki kültürler, kesinlikle siyasal alana ortak edilmezler.

“Hoş görmek’, ‘kardeşlik’ ve ‘çokkültürlülüğün’ sık kullanıldığı yerde farklı kimlikler için dramatik bir durum var demektir”

B.A: Türkiye’de nasıl bir çokkültürlülük var? Hoş görmek kavramı çerçevesinde bir bakıştan söz edebilir miyiz?

Çakır Ceyhan Süvari: Türkiye’nin durumuna baktığımızda da çokkültürcü söylemin gerçekleri gizlediğine tanık olabiliyoruz. Nitekim söylemin tüm albenisine rağmen gerçekte Türkiye kültürel açıdan maalesef gittikçe çölleşmektedir. Çoklu kültür ve kimliğe sahip diyebileceğimiz Mardin ve Antakya gibi numunelik bir iki şehir dışında diğer şehirlerin tamamında monokültür hakim olmuş durumda. Üstelik sadece etnik ve dinsel anlamda değil toplumsal cinsiyet bağlamında da erkek egemen bir monokültürleşme söz konusu. Haklı olarak sorabilirsiniz, tamam farklı etnik ve dinsel gruplar ülkeyi terk ettiler ya da asimile oldular peki kadınlara ne oldu? Anadolu’nun çoğu kentinde artık çok az kadın sokağa, çarşıya, pazara çıkabilmektedir. Şerif Mardin’in bahsettiği mahalle baskısıyla dayatılan muhafazakarlık farklı etnik ve dinsel kimliklerden, trans kimliklere ve kadınlara kadar, yani MÜSLÜMAN-SÜNNİ-TÜRK-ERKEK dışında kalan tüm kimlikler üzerinde baskı kurmaktadır.

Bu durum karşısında farklı dinsel kimlikler ve trans kimlikler mahalle dışına atılmakta kadınlar ise eve hapsedilmektedir.

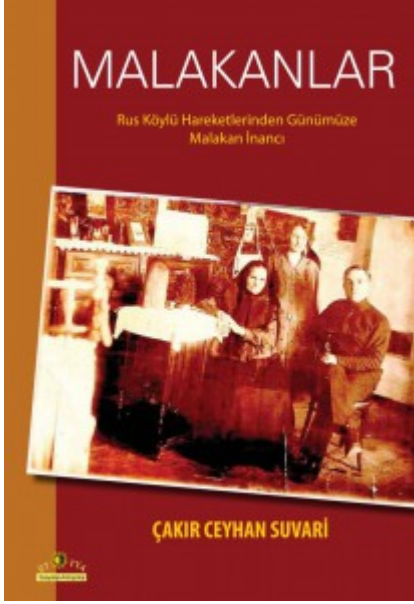
Bu açıdan sorunuzda yer alan “hoş görmek” ifadesi yaşadığımız sürece çok güzel ayna tutuyor. Zira “hoş görmek” bir egemenlik söylemi olarak monolaşmayı ve farklı olana uygulanan baskıyı çarpıcı bir şekilde yansıtıyor. “Hoş gören” yani iktidar/erk olan “hoş görülene” aslında şunu söylemek istiyor: Çoğunluk olayım ya da olmayayım -zira erkekler karşısında kadınlar azınlık değildir- egemen olan benim, siz hep öteki olarak kalacaksınız, asıl ve kalıcı olan benim, siz haddinizi bilecek ve benim hoş görümü kazanabilmek için çabalayacaksınız. Dolayısıyla eğer bir ülkede “hoş görmek”, “kardeşlik” ve “çokkültürlülük” ifadeleri sıkça dile getiriliyorsa orada farklı kimlikler açısından dramatik bir durum var demektir.

B.A: Başka hangi topluluklar var, incelemeyi düşündüğünüz? Türkiye’de araştırılacak, bilinmeyen ne kadar topluluk vardır?

Çakır Ceyhan Süvari: Bir önceki sorunuzda ifade ettiğim gibi kültürel açıdan gittikçe çölleşen bir ülkede artık çalışılacak çok fazla kültürden bahsedemiyoruz. Kalanları da çalışmak çok zor zira çalışmak istediğiniz, yani konu edindiğiniz kimliklerin temsilcileri haklarında bir şeylerin yazılmasından ve söylenmesinden kaygı duymaktadırlar. Zira kimliklerinin ifşa olmasından ve “hoş görenin” sabrını zorlamaktan korkuyorlar. Buna rağmen antropolojik çalışmalar sürdürülüyor ve sürdürülmeye devam etmelidir. Antropoloji tüm mağdurların, madunların, dışlanmışların ve ötekileştirilmişlerin sözcülüğünü yapan yegane bilim dalıdır ve bu yönüyle başta da söylediğim gibi aslında bir karşı duruşun ve itirazın bilimidir.

“Asıl barış, sayısı azaltılan azınlıklar ve ötekileştirilmişlerin can ve hakları garantiye alındığında gelir”

B.A. Barış sürecinden bahsediyoruz; bütün toplulukları, bütün inanışları bu sürece nasıl dahil edebiliriz?

Çakır Ceyhan Süvari: Barış sürecini insanların ölmemesi adına elbette önemsiyorum. Ama barış, savaş araçlarına ve savaşıma yeteneğine sahip iki güç arasında yapılan bir anlaşmadır. Bu açıdan baktığımızda Türkler ve Kürtler bu coğrafyanın baskın iki halkıdır. Sayısal üstünlükleri ve sahip oldukları savaş araçları sayesinde yaşadığımız coğrafyadaki diğer halklar üzerinde hep baskı unsuru olmuşlardır. Her iki kesimin siyasetçilerinin sıkça dile getirdiği “biz bin yıldır müttefik iki kardeş halkız” söyleminde bile askeri bir ittifaktan bahsedilmektedir. Biz şu kadar zamandır birlikte üreten iki halkız denmiyor. Malazgirt’den başlayarak Çanakkale ve Kurtuluş Savaşına kadar hep “silah

arkadaşlığı”ndan bahsediliyor. Müttefik bu iki halk, sahip oldukları silahları sadece Bizans’a veya işgalci İngilizlere, Fransızlara ve Ruslara karşı mı kullandılar? Ermenilere, Rumlara, Alevilere, Ezidilere, Süryanilere, Keldanilere, Nasturilere ve adını saymadığım diğer yerli halklara karşı da kullandılar. Sonuç olarak ortada “düşman” kalmayınca silah kullanma alışkanlığından olsa gerek namluları birbirlerine çevirdiler. Başta da dediğim gibi insanların ölmemesi adına yapılan her türlü girişimi önemsiyorum. Ama asıl barışın, sayısal olarak azınlıkta olanlar- aslında azaltılanlar daha doğru bir ifade- ile birlikte ötekileştirilmiş herkesin/her kesimin can güvenliklerinin, bireysel ve kültürel haklarının korunup garantiye alındığı bir ortamda geleceğine inanıyorum. Böyle bir anlayıştan yoksun barışın samimi ve kalıcı olabileceğini düşünmüyorum.

Söyleşi: Büşra Akman

Editör: Savaş Çömlek

Kaynak: yesilgazete.org